

TMMOB ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI
2. ULUSAL ÇEVRE MÜHENDİSLİĞİ KONGRESİ
İstanbul, 4-5 Aralık 1997

**ÇEVRE SORUNLARINA YAKLAŞIMDA TMMOB ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI'NIN
KONUMU VE ÇEVRE MÜHENDİSLERİ'NİN İŞLEVİ**

Rıfat Gökso

TMMOB Çevre Mühendisleri Odası Başkanı, Çevre Yüksek Mühendisi

ÖZET

TMMOB Çevre Mühendisleri Odası (ÇMO), 1992 yılında TMMOB'nin 32. Genel Kurulu'nda kurularak, meslektaşlarının çeşitli sorunlarını çözmek, çevre mühendisliği mesleğini hak ettiği noktaya getirerek, ülke ve toplum yararına icra edilmesini sağlamak üzere çalışmalarına başlamıştır. Ayrıca, ÇMO bir demokratik kitle örgütü olarak ülke sorunlarından bağımsız olmayan çevre sorunlarının bilimsel doğrularla çözümü yönünde de politikalar oluşturmaya çalışmaktadır.

Bu bildiride, ÇMO'nun bir meslek örgütü olarak kuruluşu, gelişimi ve çeşitli çevre sorunlarına ilişkin yaklaşımları irdelenecektir. Buradan hareketle, çevre mühendislerinin Türkiye'deki işlevleri üzerinde durulacak ve çarpık sanayileşme, hızlı kentleşme, altyapı yetersizlikleri, plansızlık, doğal kaynakların hızla tahribi ve çeşitli sektörlerle ait çevre sorunları noktasında öne çıkan konular işlenecektir.

Ülkemizde ve tüm dünyada çevre sorunlarının çözümüne ilişkin doğru politikalar oluşturma çabalarına ÇMO'nun deneyim ve birikimlerini katarak bir çerçeve oluşturma yönünde, aşağıdaki konular çevresel boyutları bazında kısaca ele alınacaktır; nüfus, yoksulluk, enerji, turizm, kentleşme, tarım, yaşam biçimi ve tüketim alışkanlıkları, biyoçeşitlilik, sürdürülebilir kalkınma, ekonomik araçlar.

ANAHTAR KELİMELER: TMMOB Çevre Mühendisleri Odası, Çevre Sorunları, Sürdürülebilir Kalkınma, Küreselleşme.

**THE POSITION OF UCEAT CHAMBER OF ENVIRONMENTAL ENGINEERS IN
APPROACHING THE ENVIRONMENTAL PROBLEMS AND THE ROLE OF
ENVIRONMENTAL ENGINEERS**

SUMMARY

UCEAT (Union of Chambers of Engineers and Architects of Turkey) Chamber of Environmental Engineers (CEE) was founded in 32nd General Assembly of UCEAT, 1992. CEE has started its activities for solving the professional problems of its members, making efforts in the remedial actions of environmental problems, bringing the "Environmental Engineering Discipline" to a level at which the applications of Environmental Engineering are being carried out for the benefit of the country and the society. Additionally, CEE as a democratic civil organization has an aim of proposing scientific policies for the solution of environmental problems which can not be considered separately from the problems of the country itself.

In this article, in addition to the foundation and development of CEE, the approaches of CEE for the solutions of several environmental problems shall be presented. In this context, the role of environmental engineers in Turkey's environmental problems shall be discussed and significant points of uncontrolled industrialization, rapid urbanization, deficiencies in infrastructure, unplanned development, depletion of natural resources and problems in different sectors shall be presented.

To be able to reach the aim of creating a base for the solution of environmental problems in the world and in Turkey through development of right policies using CEE's experience and background, the following points shall be discussed, considering their effects on the environment; population, poverty, energy, tourism, urbanization, agriculture, life styles, consumption habits, biodiversity, sustainable development, economical tools

KEYWORDS: UCEAT Chamber of Environmental Engineers, Environmental Problems, Sustainable Development, Globalization

GİRİŞ

Çevre Mühendisleri Odası

1980'li yılların başında bir meslek disiplini olarak ortaya çıkan Çevre Mühendisleri ilk olarak İnşaat Mühendisleri Odası (İMO) bünyesinde biraraya gelmişlerdir Yaklaşık 10 yıllık bir süreçte İMO bünyesinde çalışmalarını mesleğin ve meslektaşların sorunlarının çözümüne odaklayan Çevre Mühendisleri, gerek komisyon çalışmaları gerekse de örgütlenmeye yönelik çalışmalar yaparak meslektaşların bir çatı altında birarada tutulmasını sağlamaya çalışmıştır Bu birikim sonucunda 1986 yılında Çevre Mühendisleri Derneği (ÇMD) kurulmuştur 4 yılı aşkın bir süre faaliyet sürdüren ÇMD, meslektaşlarımız arası birliktelik ve dayanışmanın sağlanmasını, örgütlülüğün devamının sağlanması ile asıl kuruluş amacı olan Çevre Mühendisleri Odası'nın (ÇMO) kurulması yönünde yoğun çalışmalarda bulunmuştur Çalışmaların başladığı ilk günden bu yana ülke genelinde çevre konusunda basın, radyo ve televizyon aralığı ile kamuoyu yaratılmaya çalışılmıştır

1980'li yılların başlarından 1990'lı yıllara gelindiğinde gerek örgütlenmede yaşadığımız sürekli ivme kazanma olgusu gerekse mesleğimiz ile ilgili konularda ülke genelinde uygulandığını gözlediğimiz tutarsız ve yanlış politikalar, bu sürece daha yoğun katkı koyma konusunda itici güç olmuştur Bu koşullarda Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği (TMMOB) çatısı altında ÇMO'nun kurulması yönünde adımlar atılmış ve 1991 yılı sonunda yapılan ÇMD Genel Kurulunda alınan karar gereğince İMO Genel Kurulu'na ÇMO'nun kurulması istemi götürülmüştür İMO Genel Kurulu'na olumlu bulunan bu istek TMMOB 32. Olağan Genel Kurulu'nda görüşülmüş ve 23.05.1992 günü ÇMO'nun kurulması oy birliği ile kabul edilmiştir

Bu karar ile birlikte örgütlülüğümüz, birikimimiz ve mesleğimizi ilgilendiren konulara müdahalelerimiz bir üst platforma taşınmıştır Önümüzdeki hedefler meslektaşlarımızın özlük haklarının kazanılması ve korunması, mesleğimiz ile ilgili konularda bilimsel ve tutarlı politikalar üretilmesine katkı koyulması ve odamız görüşlerinin yasal düzenleme ve uygulamalar yapılırken dikkate alınmasının sağlanmasıdır

Çevre Mühendisliği Öğretimi

Ülkemizde 1970'li yılların ortalarında gündeme gelen çevre sorunları olgusu, konuya teknik çözümler getirmek amacıyla üniversitelerde Çevre Mühendisliği bölümlerinin açılmasını da beraberinde getirmiştir

Çevre Mühendisliği öğretimi lisans düzeyinde ilk olarak ODTÜ, İTÜ ve Dokuz Eylül Üniversitelerinde başlamıştır İlk mezunlarını 1981 yılında vermeye başlayan Çevre Mühendisliği bölümleri, 1992-1993 öğretim yılında 12 üniversitede 566 kişilik kontenjana ulaşmıştır 1996-1997 öğretim yılında ise 21 üniversitede 802 kişilik gündüz öğretimi, 185 kişilik gece öğretimi olmak üzere toplam kontenjan 987'ye çıkarılmıştır 1997-1998 öğretim yılı verilerine göre, 836 kişi gündüz öğretimi, 208 kişi gece öğretimi olmak üzere toplam 1044 aday 21 üniversitede okumaya hak kazanmıştır, 1996-1997 öğretim yılında iki tane üniversitemize bağlı meslek yüksekokullarında "Çevre Kirlenmesi ve Kontrolü" ve "Çevre Koruma" bölümlerinde iki yıllık öğretime başlanmıştır 1997-1998 öğretim yılında bu sayı üçe çıkarılmıştır

1992-1997 yılları arasında, Çevre Mühendisliği öğretimi verilen üniversite ve alınan öğrenci sayısındaki % 100'e varan artış dikkat çekicidir. Yetiştirilmesi için bu kadar çaba harcanan, VII Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda 2000 yılında talebi arzın çok üzerinde olacak mesleklerden biri olarak tanımlanan Çevre Mühendisliği, insanları çevrenin, çevreyi de insanların olumsuz etkilerinden korumak, insan sağlığı ve gönenci için çevre koşullarını iyileştirmek yönünde temel bilimsel kavramları uygulamaya koyan mühendislik dalı olarak tanımlanabilir.

Çevre Sorunları ve Sonuçlar

5 Haziran 1972'de, Stockholm'de yapılan "Birleşmiş Milletler Çevre ve İnsan Konferansı"nın üzerinde 25 yıl geçti ve **Dünya Çevre Günü** olarak kutlanan 5 Haziran'lara, birçok uluslararası anlaşmaya ve yaptırımlara, çevre dostu teknolojilere, sürdürülebilir kalkınma tezlerine rağmen, dünya yokolma sürecine girmiş bulunuyor.

Dünya'da açlık, yoksulluk en temel çevre sorunları olarak öne çıkarken, ormanların yokolması, içme suyu rezervlerinin azalması, sera etkisi ve iklim değişikliği, deniz, hava, toprak kirliliği ve bunların etkileri, atıklar (evsel, sanayi ve radyoaktif atıklar gibi) artık günlük yaşamın birer parçası haline gelmiştir. İşte bu kesitte, Türkiye'nin çevre manzarasının da iyi olmadığı ortadadır. Hızlı ve plansız sanayileşme, nüfus artışı ve göç, çarpık kentleşme, bölgeler arası dengesizlikler, su, toprak ve hava kirliliği, doğal kaynakların tahribi, kıyı alanlarının yok olması, ormansızlaşma, erozyon ve burada daha fazla detayına girmeyeceğimiz birçok çevre sorunu ülkemiz gündemine aniden girmemiştir. Yıllardır süren, yanlış ekonomik politikalar, siyasi tutarsızlıklar Türkiye'nin birçok alanda olduğu gibi çevre bağlamında da kriz ile karşı karşıya kalmasına neden olmuştur.

I. EKOLOJİK KRİZE GENEL BİR BAKIŞ

Yaşanılan tablonun gerçekten bir "ekolojik kriz" olup olmadığı üzerinde uzun tartışmalar götürmek yerine, aşağıdaki verileri yorumsuz olarak sunmak yararlı olacaktır:

- 1.2 milyar insan yoksulluk sınırının altında yaşıyor
- 100 milyon insan tamamen evsiz
- 600 milyon insan sağlık ve yaşamı tamamen tehdit eden koşullar altında yaşıyor. Bu rakamın yüzde 50'si çocuk
- Dünya nüfusunun yarısı kentlerde yaşıyor, bu insanların yüzde 60'ı yoksul, yüzde 40'ı sağlıklı koşullardan ve güvenli içme suyundan tamamen yoksun.
- Afrika'da kuraklıktan kaynaklanan kriz 35 milyon insanı tehdit ediyor, 1980'li yılların ortalarında 3 milyon insan bu nedenle yaşamını yitirdi
- Hindistan'ın Bhopal yöresindeki zirai mücadele ilaç fabrikasındaki bir sızma yüzünden 2000'den fazla insan yaşamını yitirdi. Ayrıca, 200.000'den fazla insan zarar gördü, bazıları kör oldu
- Mexico City'de sıvı gaz tankeri patladı, 1000 kişi yaşamını yitirdi, binlerce insan evsiz kaldı
- 26 Nisan 1986'da Çernobil Nükleer Santral'ndaki patlama, binlerce insanın ölümüne, kanser olmasına neden oldu. Halen Çernobil civarında 5 milyondan fazla insan acı çekmektedir. Çevre ülkeler de bu patlamadan etkilenmiştir
- İsviçre'deki bir antrepo yangını yüzünden binlerce ton zirai mücadele ilaçları slovan ve cıva Ren nehrine aktı, milyonlarca balık öldü. Almanya ve Hollanda'nın içme suları kirlendi
- Şili'de 1965 depreminde siyanürlü atık havuzlarındaki çatlama ile oluşan sızıntı sonucunda 200'den fazla insan yaşamını yitirdi
- Kanada'daki Nova Scotia altın madeni atıklarındaki sızma nedeniyle göl ve nehirlerde canlı kalmadı
- Tahminen 60 milyon insan bugüne kadar güvenilir olmayan içme suları ve kötü beslenmeden

- ortaya çıkan ishelli hastalıklardan yaşamını yitirdi Bunların çoğu çocuktu
- Her yıl ortalama 6 milyon hektar toprak çölleşiyor
 - Her yıl ortalama 17 milyon hektar orman yok oluyor İnsanlık yerleşik tarıma başlamadan önce 6 2 milyar hektar olan bozulmamış birincil ormanlardan bugün geriye 1 5 milyar hektarlık bir alan kaldı
 - Her yıl, tropikal ormanların yüzde 50'si sürekli kullanılacak yeni tarımsal alanlar açmak amacıyla yakılarak yok edilmektedir
 - Tropikal ormansızlaşma durdurulmadığı takdirde gelecek 50 yıl içinde tüm bitki ve hayvan türlerinin yüzde 50'sinin ortadan kalkacağı sanılmaktadır
 - Bugün artan asit yağmurları yüzünden tüm Avrupa ormanları tehlike altındadır
 - Bu hızla yok olmaya devam ederse, 2070 yılında dünyada hiç orman kalmayacak
 - Ormanların yok olması, yanlış toprak kullanımı, tuzlanma ve kuraklık sonucu dünya topraklarının yaklaşık 500 milyon tonu her yıl erozyona uğramaktadır
 - Atmosfere salınan sera gazları nedeniyle dünyanın iklimi değişmektedir Geçen 100 yıl süresince sıcaklıkta 0 5 ° C'lik bir artma gözlenmiştir
 - Deniz seviyesinde bu yüzyılın başından beri 20 cm'lik bir artış gözlenmiştir
 - Çoğunluğu 1963 yılından önce olmak üzere bütün nükleer denemelerin kabaca dörtte biri, atmosferde gerçekleştirilmiştir ve bunun sonucunda atmosfere Çernobil kazasının saçtığından daha fazla radyoaktif madde yayılmıştır 1977 yılına ait Birleşmiş Milletler tahminlerine göre, yere inen bu maddeler dünya çapında 86 000 sakat doğuma ve 150 000 erken doğumdan kaynaklı ölüme yol açmış olabilir
 - SSCB'de sezyum, stronsiyum ve diğer sıvı radyoaktif atıklar 40'ların sonundan itibaren Techa ırmağına boşaltılmaya başlandı Sonuçta bu ırmağın o kadar kirlenmiştir ki, 1000 km ötede Kuzey Buz Denizi kıyılarında bile radyoaktiviteye rastlanmıştır Sonuçta Techa ırmağı civarında yaşayanlar bölgeden tahliye edildiler

Örnekleri çoğaltmak yerine, “Çevre Sorunu”nun boyutlarına göz atalım: 11 Temmuz 1997 ‘Dünya Nüfus Günü’nde, ‘Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Fonu’ (UNFPA) verilerine göre, 1987 yılında 5 milyar olan dünya nüfusu 1997’de 6 milyara dayandı Ekolojik felaket, sadece 6 milyar insan(lık) değil, tüm canlıları tehdit ediyor Bu korkuyu BM Genel Sekreteri Kofi Annan bile itiraf ediyor: “Çevre konusunda ortak eylem yoksunluğu gezegenimize geri dönülmez zararlar verecek ve açlık, yoksulluk, hastalık ve sefaletin daha da yayılmasına yol açacaktır Sonuç olarak, yaşamsal doğal kaynakların paylaşımı konusunda çatışmaya girmek kaçınılmaz olacaktır.” Nereye varır bu gidişin sonu? Küresel ısınmaya yol açan gaz emisyonu artıyor İklimler değişiyor; dünya ısındıkça ısınıyor

Değişen iklimlerin, ısınan dünyanın sorumlusu kapitalist üretim BM Genel Meclisi Başkanı Razali İsmail’in, “Zengin ülkeler, çevreyi değil kendi çıkarlarını düşünüyorlar” demesi boşuna değil Çünkü ‘Güney Asya Bölgesi İşbirliği Örgütü’nün (SAARC) 1991 yılında düzenlenen toplantısında, “Çevrenin korunması bütün dünyayı ilgilendiren bir konudur Bu bağlamda en büyük sorumluluk çevreyi kirlüten Kuzey ülkelerine aittir” denmişti. Güney’de aç bıraktığı insanlara, yağmur ormanlarını kesmekten başka seçenek bırakmayan; dünyanın çölleşmesine, yağmurların durmasına davetiye çıkaran kapitalist küresel düzenlemedir New York’taki ‘Dünya Çevre Zirvesi’ndeki konuşmasında Zimbabwe Devlet Başkanı Robert Mugabe, “Dünya, hem birey hem de ülke bağlamında, zenginlerin zenginleşmesi, yoksulun yoksullaşması eğilimine girmiştir. Dış yardım alabilmiş olsaydık, Afrika vahşi hayvanlarını yemek için öldürmez, yakıt elde etmek için ormanlarını kesmez, teknoloji olmadığı için su kaynaklarını kirliletmezdi” demiştir

Suları kirlüten, zehirleyen ve şişeleyerek satan da kapitalizm Yeryüzündeki suların yüzde 3’ünden azı içme suyu olarak kullanılabilir 1940-1980 yılları arasında dünyadaki su kullanımı iki kat arttı; 2000’e kadar da iki kat daha artacak Her beş kişiden biri içme suyu sıkıntısı çekiyor Bu

gidişle gelecekte bir yudum su için insanların birbirini kırmaması kaçınılmaz gibi görünüyor Ya esen rüzgârlara zehirli gazların karışmasına, havamızın kirlenmesine ve nükleer santrallere ne demeli?

Olup bitene rağmen, temiz sanayi üretimi mümkün mü? 'Evet', ama sanayinin araç yapan bir araç olduğunu unutmadan ve asla amaçlaştırmadan Doğa ve insana rağmen, sanayileşmeye 'Hayır' diyerek! Örneğin enerji kaynaklarını verimli biçimde kullanarak Petrol ve kömür gibi yakıtlar yerine güneş enerjisinden yararlanarak Ancak uzmanların belirttiğine göre, sadece AB ülkelerinde "temiz yakıt" uygulamasına geçilmesinin maliyeti yılda 5 7 milyar dolar civarında

II. KÜRESELLEŞME VE ÇEVRE SORUNLARI

II. I. Nüfus

Yoksulluğun, eşitsizliğin ve dolayısıyla Güney ülkelerindeki hızlı nüfus artışının sorumlusu olan ve "uygarlıklarını" insansal ve çevresel değerlerin amansız bir sömürüsü üzerine kuran Kuzeyli egemenler, bir yandan çevresel değerleri hızla yok etmeyi sürdürürken, bir yandan da bu yıkımı yine yoksul ülkelerdeki nüfus artışına ciro etmeye çalışıyorlar

Egemen nüfus tezine göre "dünyada bugün varolan nüfus artışı cahillik, nüfus kontrolünü tanımama ya da bunlara ulaşamama gibi nedenlerle gün geçtikçe ivmeleniyor Bu hızlı nüfus artışı sonucu, gelişmekte olan ülkelerin kalkınma çabaları üretimdeki tüm artışa karşın, yeterli olamıyor ve kişi başına düşen gelir artacağına azalıyor Nüfus artışı ayrıca yoksulluğa, yoksulluk kaynaklı iç karışıklıklara, açlığa, zengin ülkelere göç akımlarına ve yoğun bir çevre kirliliğine yol açıyor"

Nüfus artışını -özetle- cahillığe ve gündemdeki birçok ekonomik ve toplumsal sorun yanında, çevre sorunlarını da yoksul ülkelerdeki nüfus artışına indirgeyen bu "mantık" konuya ilişkin gerçeklerin çarpıtılmasına ve yoksul Güney ülkelerine dayatılan/dayatılmaya çalışılan pekçok yaptırımın gerekçelendirilmesine yönelik egemen Kuzey'in bilinçli ideolojik saldırısının bir parçasıdır

II. II. Yoksulluk

İnsanların yaşamlarını sürdürmek ve geliştirmek için gereksinim duydukları fiziksel, beyinsel, toplumsal elementlerden yoksun olma hali olarak tanımlanabilecek olan yoksulluk pekçok çevre sorununun en önemli kaynağıdır Her yıl 20 milyonun üzerinde çocuk açlık ve yetersiz beslenme kaynaklı hastalıklardan ölmektedir Doğal zenginliklerle dolu dünyada bu durum kabul edilebilir nitelikte değildir

Zenginliklerin adaletsiz dağılımı ve belli bir kesimin elinde birikimi ve aşırı tüketim yoksulluğa, şiddete, insan hakları ihlallerine ve kültürel değerlerin yokolmasına neden olmaktadır. Yokolan kültürel değerler insanları pekçok toplumsal, ekonomik ve politik baskıya karşı zayıf düşürmektedir

Tarihsel olarak zenginliklerin belli bir azınlığın ellerinde birikmesi bugünkü küresel yoksulluğun ana kaynağıdır Sömürgecilik döneminden başlayan adaletsiz gelir dağılımı, daha sonraları kapitalist kalkınma anlayışı, uluslararası finans kuruluşları, yapısal uyum programları, tekelleşme vb ile sürmüş ve bugün karşı karşıya olduğumuz insanlık-dışı tabloya evrilmiştir Bu süreçte tarımsal üretim sektörde uğramış, gereksiz tüketim artmış, yoğun bir çevre kirliliği ve doğal kaynak tüketimi ortaya çıkmıştır

Bugünkü egemen kalkınma ve gelişmişlik anlayışı hem insani hem de doğal kaynakların sömürüsüne dayanmaktadır Bu gidişin durdurulması ancak demokratik, katılımcı, ekoloji ile uyumlu bir kalkınma anlayışı ile gerçekleştirilebilir

II. III. Enerji

1970'lerde yaşanan büyük enerji krizine, Çernobil'lere, Three Mile Island'lara ve enerji üretimi kaynaklı gündeme gelen daha nice çevre sorununa karşın, dünya genelinde enerji üretimi hala %90'ın

üzerinde yenilenemeyen ve/veya çevreyi kirleten enerji biçimlerine dayanmakta, ayrıca nükleer enerji - özellikle geri bırakılmış güney ülkelerinde- bir seçenek olma özelliğini sürdürmektedir

Enerji üretimi sadece neden olduğu çevre sorunları ile değil; yapay olarak yaratılan enerji "talepleri" sonrası, talebe göre belirlenen kısa erimli enerji "politikaları", enerji kullanımındaki eşitsizlik, enerji yatırımlarının bir politik baskı olarak kullanılması, enerji üretimi kaynaklı sağlık sorunları ile dış borçlanma ve teknoloji transferi benzeri konularda da olduğu gibi, bir toplumun ekonomik, toplumsal ve kültürel olarak da gelişimini doğrudan etkilemektedir

Enerji üretimi ve buna ilişkin karar alma mekanizmalarının toplumsal gelişim ve çevresel değerler açısından bu denli yaşamsal olmasına karşın, enerji üretimi, dağıtımı, gereken teknolojinin üretimi ve hizmetler belli başlı birkaç uluslararası tekel ve bunların yoksul güney ülkelerindeki uzantısı olan yerel burjuvazi tarafından yönetilmektedir. Bu kesimler enerji üretimi kaynaklı toplumsal, ekonomik ve çevresel sorunların büyük bir bölümünden sorumludur

Nükleer enerji toplumsal ve çevresel değerler için varolanlar arasında en tehlikeli olan enerji biçimidir

Varolan enerji kaynaklı sorunların aşılmasında, ucuz, etkin ve çevresel değerlerle uyumlu enerji biçimlerinin geliştirilmesi ve uygulamaya koyulması için gerekli mali kaynak ve insan gücü ayrılmalıdır. Ancak yeterli mali kaynak ve insan gücü ayrılmasına paralel gidecek bir eğitim süreci gündemdeki enerji üretimi kaynaklı küresel ısınma, asit yağmurları, ozon tabakasındaki incelmeye, radyoaktif kirlenme, zararlı atıklar vb çevresel yıkımı ilk önce durdurup sonra tersine çevirebilecektir

II. IV. Kentleşme

Kentler politik ve ekonomik etkinliklerle küresel sermaye birikiminin merkezidirler. Günümüzde milyonlarca kentli uygun barınma, beslenme, sağlık, altyapı, ulaşım, vb hizmetlerden yoksundur. Bu durum pek çok olumsuz toplumsal, siyasal ve ekolojik gelişime neden olmaktadır.

Kentsel yoksullaşma ve ekolojik sorunlar, uygulanan neoliberal politikalar ve çoğu kez altyapı ve toplumsal gereksinimler konusunda ülke gerçeklerini göz önüne almayan uluslararası finans kuruluşlarının yaptırımları ile gün geçtikçe daha da ivmelenmektedir. Özendirilen özelleştirme politikaları ile kitlelerin temel yaşamsal gereksinimlerine ulaşmaları gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Bu insani ve ekolojik erozyon kalıcı sorunlara evrilmektedir. Gündelik yaşamda sıkça karşılaştığımız şiddet, sosyolojik ve psikolojik sorunlar, kültürel ve ahlaki yozlaşma, ekolojik sorunların yanında bu sürecin diğer boyutlarıdır.

II. V. Tarım

Bugünkü tarım modeli en kısa zamanda en yüksek karı hedeflemekte dolayısıyla ekosistemlerdeki çeşitliliği, üretkenliği azaltmakta, toprağın yanında yoğun bir su ve hava kirliliğine de neden olmaktadır. Tarımda tekelleşme sonucu üretim endüstriyel değer taşıyan ürünlere kaymakta ve tarımsal politikalar çökülsüz şirketlerce belirlenmektedir. Sonuçta kullanılan yüksek teknolojiye rağmen açlık artmaktadır.

Yoğun kimyasal kullanımı toprağı zehirlenmekte, havayı ve suyu kirletmekte, çölleşmeye ve tuzlanmaya neden olmakta ve genetik kaynakları yok etmektedir.

21 yüzyılda tarımsal üretimin, kendi kendine yeten bir ekonomik sistem için, birçok sanayi kolundan öncelikli olacağı öngörüsüyle, çevresel değerlerle uyumlu ve dışa bağımlı olmayan bir tarım politikasının hayata geçirilmesi büyük bir öneme sahiptir.

II. VI. Yaşam Biçimi ve Tüketim Alışkanlıkları

Dünyanın bugün karşı karşıya olduğu küresel çevre sorunları,-zengin kuzey ile yoksul güney ülkelerinde kimi zaman farklı formasyonlara denk düşse de, mantık olarak benzeşen- kapitalist piyasa ekonomisinin kuralları gereği, sürekli trmandırılan üretim ve tüketim döngülerinin bir sonucudur. Bu çarpık ekonomik yapı çarklarını döndürebilmek için sürekli artırılan üretim ve buna paralel giden bir tüketim sürecine ihtiyaç duyar. Günümüz kapitalist toplumu "değerler" sistemi içinde kendine

yabancılaştırılan birey, tüketimi temel gereksinimlerin karşılanması olarak değil, kendini ifadenin bir aracı olarak ve bir statü olarak algılamaktadır. Bu meta fetişizminin nedeni öne sürüldüğü gibi insanın "doğası" değil, bireylerin sadece varolan ekonomik düzenin sürdürülebilmesine yönelik birer tüketici olarak görülmesidir. Gündelik yaşam, insan ilişkileri ve değerler sistemini de buna paralel olarak işlediği bu gündemde, toplumsal bir varlık olarak bireyin konum ve sorumlulukları yokolmaktadır. Toplumsal kimliğinden kopartılarak, bireyselleştirilen insanlar gündelik yaşama müdahale ve dönüştürücü niteliğiyle de güçsüzleşmekte ve varolan ekonomik düzenin yeniden üretilmesine aracı olmaktadır.

İnsan yaşamı ve etkinliklerinin, ekolojik değerleri tüketen değil yeniden üreten ve doğadaki diğer türlerle uyumlu hale getirilebilmesi için, egemen kapitalist üretim ve yaşam biçimlerinin sonlandırılması yanında, yeni etiksel anlayış ve değerler sistemi ile, yaşam biçimlerinin üretilmesi bir zorunluluktur.

II. VII. BİYOÇEŞİTLİLİK

Biy çeşitliliğin korunması insan topluluklarının kültürel, ekonomik, toplumsal ve yaşamsal kalitelerinin yükseltilmesinin en önemli koşullarından birisidir. Biyoçeşitliliğin yok edilmesi insan türünün dünya üzerindeki varlığını doğrudan tehdit etmektedir.

Biy çeşitliliği tehdit eden en önemli mekanizma, üretim maliyetini ve artı-değer marjını belirlemede en önemli girdilerden birisi olan ucuz hammadde arayışı çerçevesinde kapitalist üretim biçiminin tüm dünya çapında birçok doğal kaynağı sorumsuzca tüketmesidir. Ayrıca, yeni pazar oluşturma ve varolan pazarlardaki tüketimi körükleme çerçevesinde, kapitalist sınıf elinde bulundurduğu medya araçları ile kitlelere yeni tüketim kalıpları aşılamaktadır. İnsani gereksinimler yerine israfa yönelik bu tüketim kalıpları hem üretim hem de tüketim sonrasındaki depolama/giderim süreçlerinde doğaya gereksiz yeni yükler getirmekte ve biyoçeşitliliği yok etmektedir.

III. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

1992 Rio Zirvesi, ekolojik alanda, tüm dünya için bir dönüm noktası olma iddiasıyla gerçekleştirildi. Rio Zirvesi'nin önemli sonuçlarından biriside, küresel ekolojik krizin somut gerçeğiyle yüz yüze gelen pekçok ülkenin, sürdürülebilir kalkınma kavramına destek verdiklerini açıklamaları oldu. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, en genel anlamıyla, "günümüz ve gelecekteki ekonomik gelişmenin dünya kaynaklarının korunması ile bir uyum/denge halinde olması" şeklinde tanımlandı.

İlk bakışta kulağa oldukça hoş gelen bu tanım, içinde pekçok önemli çelişkileri içeriyor. Sürdürülebilir kalkınma, "toplumsal fayda" görüşü çerçevesinde, tüm çevresel içeriği bir tarafa bırakılarak, salt ekonomik büyümeyi hedefleyen bir kavram olarak algılanıyor.

Yukarıdaki tanım itibarıyla, sürdürülebilir kalkınma tümüyle sürdürülebilir ekonomik büyüme ile eşanlamlıdır. Bu ekonomik bazlı sürdürülebilir kalkınma kavramının ekoloji ile ilintisi ise "bir ürünün maliyetine çevresel maliyetinde eklenerek, sermayenin doğal bileşenindeki (her türünden doğal kaynak) kayıpların her türlü ekonomik büyüme/gelişme analizinde yer alması"dır. Özellikle, yokolma tehlikesi ile karşı karşıya olan doğal kaynaklar (sermayenin doğal bileşeni anlamında), bu tür analizlerde özel olarak ele alınmaktadır. Ancak, amaç doğal kaynakların korunması değil, kapitalist üretim için gereken *sermayenin doğal bileşenlerinin* korunmasıdır. Unutulmamalıdır ki, artı değerlerin maksimize edilmesi kapitalist üretim biçimi için vazgeçilmez bir kuraldır.

Sürdürülebilir kalkınmayı, yukarıda özetlendiği üzere, varolan kapitalist üretim/tüketim biçiminin kesintisiz olarak sürdürülmesi olarak algılayan egemen kesimlerin aksine; ekolojik değerlerin korunması, doğa ile uyum içinde ve sürdürülebilir bir toplumsal yaşam yaratma olarak algılayan ekolojye duyarlı kesimler, günümüzdeki egemen ekonomik gelişme paradigmasının, çevresel değerlerin korunması ile tam bir tezat oluşturduğunun bilincine varmalıdırlar. Gerçek anlamda bir ekolojik duyarlılık, her türlü ekonomik etkinliğin doğadan sağlanacak hammadde, enerji vb. girdilere gereksinim duyduğu ve ekonomik gelişmenin insani gereksinimlere değil de, artı değerlerin

maksimize edilmesi üzerine kurulduğu günümüz Yeni Dünya Düzeni konjonktüründe, tanımlandığı biçimiyle Sürdürülebilir Kalkınma'nın sadece bir aldatmaca olduğunun ayırında olmalıdır

IV. KÜRESEL AÇLIK VE EŞİTSİZLİK

Açlık, dünyanın acil sorunudur FAO'nun yayımladığı "Dünya Tarımı 2010'a Doğru" raporu, "Açlık köklü önlemler alınmazsa 800 milyon insana ölüm getirecek, bunların 200 milyonu 5 yaşından küçük çocuklar", diyor "BM Kalkınma Programı", her dakika 47 kişinin yoksullar ordusuna katıldığını ifade ediyor "17 Ekim Dünya Sefaleti Red Günü" dolayısıyla yayımlanan bildiriye, her yıl 25 milyon kişinin yoksullar ordusuna katıldığına dikkat çekilerek, yeryüzünde 13 milyar kişinin günde 1 dolardan az bir parayla yaşamak zorunda olduğu kaydediliyor Dünya nüfusunun yüzde 60'ının ise günde 2 dolardan az bir gelire yaşadığı belirtiliyor UNDP'nin Amerikalı yöneticisi James Gustav Speth'e göre de "Küresel bir seçkinler oligarşisi olağanüstü bir servet biriktirirken, insanlığın yarısı, yani 3 milyar insan hala günde 2 dolardan az bir gelire yaşıyor. Böyle iki sınıflı bir dünyada, yoksul insanlar için öfke ve ümitsizlik zemini hazır. Giderek keskinleşen aradaki fark, insanlık dışı bir görünüm arz ediyor " (The New York Times ve The Guardian)

Dünyayı ikiye bölen mutlak bir ayrışmayla karşı karşıyayız Sefaletin bedelini Güney ülkeleri ve çocuklar ödüyor Aşı yokluğundan dünyada her yıl 8 milyon Güneyli yaşamını yitiriyor Bangladeş'teki çocukların yarısı, Hindistan'dakilerin üçte biri besin yokluğundan yetersiz kiloda dünyaya geliyor Çocuk ölümleri, yani 5 yaşına gelmeden ölen çocuklar: Nijerya'da 1000 çocukta 300, Etiyopya, Angola ve Afganistan'da 1000 çocukta 200, Almanya'da 1000 çocukta 7'si . Kişi başına Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH): Mozambik'te yılda 80, Kamboçya'da 200, İsviçre'de 37 100, Japonya'da 34 600 dolar Doğum sırasında kanamadan, sepsisemiden ölen anne: Sierra Leone'de 100 000 doğumdan 1800, Afganistan'da 1700, Nijerya'da 1000, Norveç'te 7 Gerçekten de Kuzey'in egoizmi küresel bir skandaldır. Bu konuda UNICEF Genel Müdürü Carol Bellamy'nin deyişle "Rakamlar ortadadır ve eşitsizlik artmaktadır..." (Pierre Georges, Le Monde 12 Haziran 1996)

V. SONUÇ YERİNE YADA TÜRKİYE'DEN ÇEVRE MANZARALARI, KONUMUMUZ VE DURUŞUMUZ

Çevre sorunlarının eşitsizlik, yoksulluk ve az gelişmişlikle sıkı bağlar içinde olduğu yadsınamaz bir gerçekliktir Ancak, bir yandan çevrenin ve doğal kaynakların gelecek nesiller için korunmasını gözeterek sürdürülebilir kalkınma gibi kavramlar ortaya atılırken diğer yandan piyasa mekanizmalarına müdahalelerin azaltıldığı planlamayı geri plana iten, hemen tüm alanların kuralsızlaştırıldığı, sosyal devlet anlayışının yok edildiği neo-liberal politikalar az gelişmişlere dayatılmaktadır

1972 yılında Stockholm'de yapılan **BM Çevre ve İnsan Konferansı** ile başlayan süreçte bugün çevre ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili bir dizi uluslararası zirve ve konferanstan, uluslararası kuruluşların çevre konusuna ayrılmış döküman ve belgelerinden, çevre amaçlı proje ve kredilerden, çevre kirliliğini önlemek ve doğal kaynakların kullanım verimliliğini yükseltmek üzere geliştirilmiş teknolojilerden, ekonomi-çevre ilişkisini kurmak üzere geliştirilen tekniklerden ve düzenlemelerden söz etmek olanaklıdır

Çevre sorunlarının çözümünde teknolojik gelişmelere dayalı önlemler önemli bir çözüm aracı olarak sunulmakta, gelişmiş (sistem) ülkeler bu konuda kendileri (kendisi) için çok karlı bir alan yaratmaktadır Ancak, teknolojik açıdan dışa bağımlı az gelişmiş ülkelerin bu teknolojileri kullanabilmeleri yeni dış borçlanmalarla olanaklı olabilmektedir

Çevre sorunları ulusal ve uluslararası boyutta yaşanan siyasal ve ekonomik süreçleri değiştirme ve dönüştürme çabası olmaksızın çözümlenemez Çevre sorunlarını kapitalist birikim modeli, eşitsizlik ve eşitsiz gelişme, yoksulluk, barış, demokrasi, siyasal ve ekonomik göç gibi temel sorunlardan ayrı ele almak, nedenlerden çok, örneğin hava kirliliği, su kaynaklarının tükenmesi, tarım arazilerinin yok olması, denetimsiz sanayileşme gibi sonuçlarla ilgilenmekle yetinmek ve çözümleri birtakım idari ve teknik önlemlerde aramak ciddi bir yanılsama olmaktadır

Gelişmişlerle az gelişmişler, yoksullarla zenginler arasındaki dengesizliğin arttığı ve sistemin bu eşitsizliğe müdahale adına geliştirdiği tüm siyasal ve ekonomik araçlarla bu uçurumu daha da derinleştirdiği bir dünyada, ulusal ve uluslararası boyutta çevre sorunları giderek daha da çözümsüz bir hale gelecektir

1992’de yapılan Birleşmiş Milletler “Çevre ve Kalkınma Konferansı” sonrasında 2000’li yılların çevre politikaları, sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı, Gündem 21 Kararları ya da Habitat II İstanbul Konferansı’nın daha yaşanabilir kent arayışları olumlu çabalar olmakla birlikte, yeterli ve soruna kökten çözüm getirebilecek girişimler değildir Çevre sorunlarının temelinde; mevcut kapitalist üretim sürecinin vahşi sömürü mekanizmaları ve sürekli kar anlayışı yatmaktadır Sonuç olarak, eşitsizlik, yoksulluk ve plansızlık çevre sorunlarının birincil çıkış noktasıdır belirlemesi yanlış olmasa gerekir Bu bağlamda, Türkiye’nin çevre ayıpları ortada dururken;

- Türkiye’nin denizleri, gölleri ve yerüstü yeraltı su kaynakları plansız sanayileşme ve çarpık kentleşme sonucu kirlenmişken,
- Ormansızlaşma, erozyon ve çölleşme 2000’li yıllarda ülkemiz için ciddi sinyaller verirken,
- “Çağ atlayan ülkemizde” çöp patlamalarında onlarca insan ölürken,
- Sorumlular, radyasyonlu çaylar için asbesti yüzlerine sürerek, çevre sorunlarının aslında önemsiz olduğunu vurgularken ve konuyu çarpıtarak günü kurtaran çevrecilik yaparken,
- “Çevre’nin hukuk zaferine” rağmen termik santraller doğayı zehirlerken,
- Verimli topraklar otomobil fabrikalarına, kıyılarımız beş yıldızlı vahşi turizme peşkeş çekilirken,
- Altın arayıcısı, uluslararası tekeller halka ve hukuka rağmen, çevre tahribatı yaratacağı kesin olan bir işletme için ısrar ederken ve sorumlular, yetkililer buna tepkisiz kalırken,
- Çevre dostu enerji seçenekleri yerine Akkuyu’da kaza riski tescilli nükleer santral projesini savunular arasında bu ülkenin Çevre Bakanı ve Cumhurbaşkanı (13 11 97 tarihli Cumhuriyet Gazetesi) da varken;

1997 yılı Türkiye’de “ÇEVRE YILI” ilan edilmiştir, aynı zamanda 1997 “TOPRAK YILI”dır Ancak, bilindiği üzere bir ülkede yasa yapmakla, bazı gün ve haftaları kutlamakla sorunları çözemezsiniz Örneğin çevre kirliliği mahkeme kararları ile sabit olan termik santralleri hukuka rağmen işletirseniz, tüm bilimsel gerçeklere ve çevresel risklere rağmen rant uğruna Akkuyu’da nükleer santral peşinde koşarsanız, “altına hücum” sendromu ve uluslararası tekellerin yeni bir pazarı olma pahasına Bergama’da halka rağmen altın çıkarmak isterseniz, birinci sınıf verimli tarım topraklarını otomobil fabrikasına peşkeş çekmişseniz, kaçak yapılaşmayı ve kentsel talanı teşvik ederek kentsel sorunların sebebi olmuşsanız, ülkenin denizleri, gölleri, su kaynakları kirlenmiş, çölleşme, erozyon ve orman yağması “sıradan bir olay” olmuşsa, tarih ve kültürel mirasımız “küreselleşme” adına yok ediliyorsa, bu ülkenin gerçek sahipleri ve toplum hizmetinde olan mühendis-mimarlar ve Çevre Mühendisleri, TMMOB Çevre Mühendisleri Odası bu gidişe dur demeye devam edecektir

Çevre Mühendisleri’nin meslek örgütü olan ÇMO, ikili konumunu ve politikalarını çeşitli platformlarda savunmaktadır ÇMO, meslekle ve meslektaşla ilgili konu ve sorunları çözmenin yanında, halkın yanında bir örgüt olmanın sorumluluğu ile çevresel sorunların önlenmesinde ve çözümünde de meşru, etkin ve demokratik mücadeleyi çizgisini güçlendirerek sürdürecektir

